

Deákné Kecskés Mónika

Deákné Kecskés Mónika a Pesti Ferences Templom orgonistája és egyházzenei igazgatója, a Szent István Király Zeneművészeti Szakközépiskola tanára, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem orgona (1991–1996) és egyházzene (1990–1996) szakán szerezte orgonaművész-tanári és egyházzenei diplomáit. Tanulmányokat folytatott a londoni Royal Academy of Music és a bécsi Universitát für Musik hallgatójaként. Több nemzetközi mesterkurzuson és orgonaversenyen vett részt eredményesen. A Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem csembaló tanszakát is elvégezte. Az egyházzenei mesteriskolában 1999-ben kapott abszolutóriumot.

Egyházzenei mesterdoktori (DLA) vizsgája részeként a szóbeli szigorlatot *Lantos István*, *Szathmári Zsigmond* és *Komlós Katalin* előtt 2001. március 21-én tette le. Témái: I. A XV–XVII. századi orgonazene története; II. Kora barokk zenetörténet; III Organológia.

A vizsga zenei előadói szakaszára vesperás és hangverseny keretében 2002. október 5-én került sor a budapest–vízivárosi Szent Anna-plébániatemplomban. Közreműködtek a Zeneakadémia Egyházzene Tanszékének hallgatói és Csereklyei Andrea énekművész.

Disszertációját (témavezetők: *Ferenczi Ilona* és *Albert Clement*) 2002. október 7-én a Zeneakadémia Tanácsstermében *summa cum laude* minősítéssel védte meg. Opponensei *Baróti István* és *Szendrei Janka*, a bizottság tagjai *Komlós Katalin*, *Sebestyén János* és *Huszár Lajos* voltak.

Vesperás

Girolamo Frescobaldi (1583–1643): *Toccata quinta, sopra i pedali, e senza* [Il secondo libro di toccate, 1637] — *Canzon detta la Pesenti* [Canzoni alla francese, 1645] — *Capriccio sopra la bassa Fiamenga* [Il primo libro di capricci, 1624] — *Ave Maris stella – alternatim* [Il secondo libro di toccate, 1637] — *Magnificat – alternatim* [Il secondo libro di toccate, 1637] — John Bull (1562–1628): *Salve Regina – alternatim* [Musica Britannica XIX: N° 40]

Hangverseny

Girolamo Frescobaldi: *Ricercar con obbligo di cantare ...* [Fiori Musicali, 1635]; — *Bergamasca* [Fiori Musicali, 1635];

CharlesTournemire (1870–1939): *Paraphrase–Carillon* [*L’Orgue Mistique; Le Cycle après la Pentecôte* op. 57, N° 35];

Sebastian Aguilera de Heredia (1561–1627): *Salbe de 1° tono por delasolre* [Corpus of Early Keyboard Music 14: N° 12]

Wolfgang Amadeus Mozart (1756–1791): *f-moll fantázia, K.V. 608.*

Peter Cornet (1570/80–1633): *Salve regina* [Corpus of Early Keyboard Music 26: N° 8.]

Petr Eben (1929–): Final [A „Sonntagsmusik“ (1978) sorozatból]

A négy időszaki Mária-antifóna XV–XVII. századi orgonás feldolgozásai a liturgikus gyakorlat tükrében

A négy időszaki Mária-antifónát (*Alma redemptoris mater*, *Ave regina caelorum*, *Regina caeli*, *Salve regina*) napjaink liturgikus gyakorlatában a vesperás és a kompletórium záróantifónájaként énekeljük. A XI. századtól a XVII. század végéig a négy antifóna elhangzására jóval több alkalom állt rendelkezésre.

A négy tételt és kiváltképp a legnagyobb népszerűségnek örvendő *Salve Regina*-t változatos liturgikus és paraliturgikus helyzetekben alkalmazták. A Szent Szűzhöz szóló antifónakészlet számos polifon szerzemény alapja lett, s a XIV. századtól kezdve említeni kezdik az orgonának az alternatim gyakorlatban történő részvételét is. A szerző összefoglalja azt a folyamatot, amely a billentyűs hangszerekre szánt irodalomban a XV. század második felében, a délnémet anyagban elinduló „*Salveregináktól*” az alternatim praxisnak az antifónákkal kapcsolatos utolsó, XVII. századi megjelenéséig vezetett.

A disszerens az antifónák és a népszerűségüket biztosító Mária-tisztelet történetének áttekintése után az énekes előadásra szánt polifon feldolgozások formai sajátosságaira igyekszik rávilágítani. Az egyes korszakok forrásterületei szerint a Mária-antifónák orgonás feldolgozásainak dokumentációját tárgyalja egyházi és világi forrásokban, majd a darabok forrásainak vizsgálatára és az alapstruktúrák elkülönítésére törekszik. Végül a hangszeres előadásra szánt antifónák elemzése és stílusfejlődésük leírása következik.

Az „Összegzés” a dokumentáció és a formai csoportok, valamint a stílusfejlődés általános vonásainak és a korabeli liturgia megfeleléseinek áttekintése után a feldolgozások felhasználásának lehetőségeit tekinti át a mai liturgikus, koncert- és pedagógiai gyakorlatban.

A dolgozatban tárgyaltnak, valamint a Függelék V. valamint VI. részében megtalálhatók a madridi Biblioteca Nacional *Coll II.* és *Coll III.*¹, a barcelonai Biblioteca de Catalunya *M. 387.*² és a montserrati Arxiu de Musica *M.1873.*³ kéziratának azon Mária-antifónái, melyek mindezedig nem jelentek meg modern kiadásban.

¹ E – MBN M. 1358. – (Pensil deleitoso /de/ suabes flores /de Música/recogidas de varios organistas/por F. Antonio Martín organista de S. /Diego/ de la ciudad de Alcalá /año 1707 / Esebán de Yusta Calvo) *Madrid, Biblioteca Nacional M.1358.* (= *Coll II.*); E – MBN M. 1359. – (Huerto ameno /de varias flores de Música/recogida de varios/organistas/por /Fray Antonio Martín/año 1708./Esebán de Yusta Calvo) *Madrid, Biblioteca Nacional M. 1359.*(= *Coll III.*)

² E – BBC M. 387. – Barcelona, Biblioteca de Catalunya M. 387. (olim 888).

³ E – MonAm 1873. – Montserrat, Arxiu de Musica M. 1873

Tartalom

Előszó

I. A Mária-antifónák alkalmazásának területei és rövid története

1. A Mária-kultusz fejlődése, a négy Mária-antifóna keletkezésének előzményei — 2. A négy Mária-antifóna keletkezése — 3. A négy Mária-antifóna megjelenése a szerzetesrendek és katedrálisok liturgiájában (11–15. sz.) — 4. A Mária-tisztelet és a *Salve*-ájtatosság jelenléte a 16–17. századi forrásokban — 5. A Mária-antifónák elhangzására vonatkozó rendelkezések a 19–20. században — 6. A négy Mária-antifóna a középkori, a reneszánsz és kora barokk vokálpolyfónia időszakában

II. 1. A négy időszaki Mária-antifóna az egyházi és világi dokumentáció tükrében

1. A négy Mária-antifóna elhangzásának dokumentációja és orgonás feldolgozásai a kora reneszánsz időszakban (1420–1520) — 2. A négy Mária-antifóna elhangzásának dokumentációja délnémet forrásokban — 3. A Mária-antifónák orgonás feldolgozásainak forrásai és típusai (1420–1525) — 4. A Buxheimer Orgelbuch és a Wernigerodei Kézirat, Arnolt Schlick gyűjteménye, Fridolin Sicher Orgonatabulatúrás Könyve, Johannes Kotter két *Salve Regina*-ja — 5. A Mária-antifónák típusai és a dokumentáció kapcsolata

II. 2. A négy Mária-antifóna elhangzásának dokumentációja és orgonás feldolgozásai a reneszánsz fénykorában (1520–1600)

1. Lengyel források: Lublini János Orgonatabulatúrás Könyve (1537–1548), a Krakkói Orgonatabulatura (1548), a Varsói Orgonatabulatura (1580 k.) — 2. Mária-antifónák orgonás feldolgozásai velencei és nápolyi forrásokban: két *Regina Coeli Willaert Fantasie e ricercarijában*, *Salve Regina*-verzetek a nápolyi iskola három képviselőjének tollából — 3. Spanyol források: Mária-antifónák A. Cabezón életművében — 4. Francia források: Du Caurroy fantáziái — 5. A Mária-antifónák típusai és a dokumentáció kapcsolata a reneszánsz fénykorában és a kora barokk korban (1520–1600)

II. 3. A négy Mária-antifóna elhangzásának dokumentációja és orgonás feldolgozásai a barokk korban (1605–1708)

1. Itáliai források: Bernardino Bottazzi *Choro et Organo*-ja, *Fasolo Annuale*-ja — A 16–17. századi itáliai Mária-antifónák és a dokumentáció kapcsolata — 2. Francia források: Louis Couperin (1626–1661) *Regina Coeli*-je, Geoffroy *Orgonakönyve* — A Mária-antifónák típusai és a dokumentáció kapcsolata — 3. A németalföldi források Mária-antifónái: John Bull két *Salve Regina*-sorozata, a Ch. Ch. Ms. 89, Pieter Cornet *Salve Regina*-ja, a *Salve Regina* Abraham van der Kerkhoven életművében — A 16–17. századi németalföldi Mária-antifónák és a dokumentáció kapcsolata — 4. Spanyolország és Portugália: Aguilera de Heredia *Salve*-verzettjei, anonim feldolgozások Martyn y Coll kézírataiban, Cabanilles *Salve* verzettje, Juan Vila *Regina coeli*-je — A négy Mária-antifóna orgonás feldolgozásai és a dokumentáció kapcsolata

III. A 15–17. századi Mária-antifónák stílusfejlődése a billentyűirodalomban

1. Intavolációk — 2. A négy Mária-antifóna alternatív skémát követő feldolgozásai — 3. Mária-antifónák imitatív műfajok témájaként — 4. Mária-antifónák orgonás feldolgozásai a verzettirodalomban

Konklúzió

IV. Függelék

A négy Mária-antifóna a vokálpolyfónia történetében [Összefoglaló táblázat: 13. sz. – 18. sz.] — A négy Mária-antifóna billentyűs hangszere szánt feldolgozásai [Összefoglaló táblázat: 15. század második fele – 18. század eleje] — A „*Teutsch Salve*” a délnémet orgonairadalomban — Elemző táblázatok — Példatár — Facsimilia

V. Irodalomjegyzék